

10.9.2025

EOAK/2734/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jari Pirjola

TARKASTUS: JOUTSENON SÄILÖÖNOTTOYKSIKKÖ 14.-15.5.2025

1 YLEISTÄ TARKASTUSKOHTEESTA

Tarkastus tehtiin apulaisoikeusasiamies Mikko Sarjan määräyksestä.

Eduskunnan oikeusasiamies on YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT, Optional Protocol of the UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) tarkoittama kansallinen valvontaelin.

Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee säännöllisesti tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

Joutsenon säilöönottoyksikön tarkastus oli ennalta ilmoitettu siten, että tarkastuskohteelle ilmoitettiin tarkastuspäivä noin viikkoa ennen tarkastusta.

Edellinen oikeusasiamiehen määräämä tarkastus Joutsenon säilöönottokeskukseen tehtiin 12.12.2023 (EOAK/7813/2022).

Tarkastuksen tavoitteena oli selvittää, onko ulkomaalaisten kohtelu säilöönottokeskuksessa lain mukaista. Tarkastuksen aikana keskusteltiin myös edellisen tarkastuksen suositusten täytäntöönpanosta.

Joutsenon vastaanottokeskukseen tehtiin samana ajankohtana tarkastus, josta on laadittu erillinen pöytäkirja (EOAK/2733/2025).

2 ENNALTA TOIMITETTU AINEISTO

Joutsenon säilöönottoyksikkö toimitti oikeusasiamiehen kansliaan ennen tarkastusta pyydetyt asiakirjat, kuten esimerkiksi omavalvontasuunnitelman, lääkehoitosuunnitelman sekä tilastotietoa.

Tarkastajien pyynnöstä tarkastajilla olivat tarkastusaamuna käytettävissään myös säilöönottolain 8 §:ssä tarkoitetut erillään säilyttämistä koskevat päätökset viimeiseltä kuudelta kuukaudelta ja muuta tarkastuksen aikana tarvittavaa tietoa tarkastuskohteesta.

3 ALKUKESKUSTELU

Alkukeskustelussa käytiin läpi säilöönottoyksikön toimintaan liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä. Johtaja totesi muun muassa että, tarkastusajankohtana säilössä oli 16 säilöön otettua, joista yksi oli nainen (yksikössä on 69 asiakaspaikkaa). Säilössä on ollut rauhallista, eikä voimankäyttötilanteita ole ollut. Keskimääräinen oleskeluaika säilöönottoyksikössä tarkastusajankohtana oli noin 50 vuorokautta. Useimmat säilöön otetut odottavat maasta poistamista.

Joutsenon säilön omavalvontasuunnitelman mukaan säilöön on laadittu erillisiä ohjaavia prosessikuvauksia ainakin eristämisen toimenpiteistä ja huumausainelöytöjen osalta. Prosessiohjeiden tarkoituksena on varmistaa, että säilössä on mahdollisimman yhtenäinen toimintamalli. Tämän lisäksi tarkastajille kerrottiin, että Helsingin säilöönottoyksikön kanssa on tiivistetty yhteistyötä. Tässä on ollut mukana myös Maahanmuuttoviraston oikeuspalveluyksikkö. Tavoitteena on, että säilöön liittyvät menettelyt, kuten esimerkiksi erityispäätökset ja niiden perustelut, olisivat yhdenmukaiset molemmissa säilöissä.

Yksikössä on suoritettu yksi huumausaineisiin liittynyt erityistarkastus. Pakolaisneuvonta on järjestänyt säilöön otetuille lainsäädäntöön liittyviä infotilaisuuksia.

Henkilökunta kertoi asukkaille järjestettävästä tuesta ja toiminnasta. Säilön ulkopuolisista toimijoista säilössä käy SPR:n henkisen tuen ryhmä. Perheiden osalta tehdään tilanteen arviointi yhdessä sosiaali- ja terveystieteiden kanssa ja selvitetään, minkälaista tukea perhe tarvitsee. Miespuoliset asiakkaat pyritään kohtaamaan arjessa tarjoamalla tukikeskusteluja. Viikoittain pyritään järjestämään vapaa-ajan toimintaa, kuten bingoa ja peli-iltoja.

Järjestetyn toiminnan lisäksi asiakkaat voivat käydä esimerkiksi kuntosalilla ja ulkoilla ulkoiluun varatulla alueella päivittäin. Yhteistyö poliisin kanssa on sujunut hyvin. Johtajan mukaan säilöönottolaki vaatisi uudistamista ja pitäisi päivittää.

4 TARKASTUSHAVAINNOT

4.1 Edellisen tarkastuksen suositukset

Edellisen tarkastuksen pöytäkirjassa oikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että yksiköllä ei ollut hyväksyttyä omavalvontasuunnitelmaa.

Omavalvontasuunnitelma on valmistunut ja se toimitettiin ennen tarkastusta oikeusasiamiehelle.

4.2 Säilöön otettujen haastattelut

Tarkastajat haastattelivat tarkastuksen aikana kahden kesken muutamia säilöön otettuja. Haastattelujen aikana ei noussut esiin väitteitä asiakkaiden epäasianmukaisesta kohtelusta. Useimmat haastatellut antoivat henkilökunnalle myönteistä palautetta ja kiittivät heitä hyvästä kohtelusta. Tarkastajien omat havainnot olivat yhdenmukaisia haastatteluissa saatujen tietojen kanssa.

4.3 Erillään pitämistä koskevat päätökset

Tarkastajat tutustuivat säilölain 8 §:ssä tarkoitettuihin erillään säilyttämistä koskeviin ratkaisuihin viimeisen kuuden kuukauden ajalta. Lain mukaan ulkomaalainen voidaan säilyttää erillään muista säilöön otetuista ulkomaalaisista, jos:

- 1) hän aiheuttaa vaaraa omalle tai muiden hengelle taikka terveydelle taikka vakavaa vaaraa säilöönottoyksikön turvallisuudelle tai järjestykselle;
- 2) erillään säilyttäminen on tarpeen hänen suojaamiseksi henkeä, terveyttä tai turvallisuutta välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta; tai
- 3) erillään säilyttäminen on poikkeuksellisesti välttämätöntä maahantuloedellytysten tai henkilöllisyyden selvittämisen turvaamiseksi.

Säilöönottoyksikön johtajan täytyy arvioida uudelleen 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu erillään säilyttämisen tarve niin usein, kuin siihen on syytä, kuitenkin vähintään joka kolmas päivä.

Asiakirjatarkastuksen yhteydessä kävi ilmi, että vain yksi säilöön otettu oli määrätty 2.12.2024 klo 12.40 alkaen säilytettäväksi erillään. Erillään säilyttäminen päättyi 2.12.2024 klo 13.38. Päätös oli asianmukaisesti perusteltu. Samasta tapahtumasta saatiin myös säilön terveydenhuollosta asiakasta koskevat potilasasiakirjamerkinnot. Niistä ilmeni, että asiakas oli nopealla aikataululla jouduttu itsetuhoisuuden vuoksi kuljettamaan säilöstä poliisin virka-avulla yhteispäivystykseen mielenterveyden arvioon.

4.4 Tilojen tarkastus

Tarkastuksen aikana tutustuttiin säilöönottoyksikön eri osastoihin ja tiloihin. Tarkastajat vierailivat myös kanttiinissa, joka on auki kaksi kertaa viikossa.

Säilöönottoyksikön tilat olivat tarkastajien havaintojen mukaan hyvässä kunnossa ja siistit.

Tarkastajat söivät säilöönottoyksikössä myös lounaan. Sama lounas tarjotaan myös yksikön asiakkaille.

4.5 Terveystarkastus

Sairaanhoitaja pitää säilöönottoyksikön puolella vastaanottoa kolmena päivänä viikossa. Lisäksi hän käy tapaamassa poliisin säilytystiloihin sijoitettuja säilön asiakkaita. Sairaanhoitajan mukaan poliisin tiloissa ei ole saatavissa terveydenhuollon palveluja.

Alkuterveystarkastus pystytään tekemään kaikille asiakkaille 24 tunnin sisällä saapumisesta. Tämän mahdollistaa viikonloppuisin toimiva vastaanottokeskuksen ja säilöönottoyksikön sairaanhoitajien yhteinen päivystysrinki. Terveystarkastus tapaa ja haastattelee myös Helsingin säilöönottoyksiköstä tulevat asiakkaat.

Terveystarkastuksesta tavataan myös asiakkaat, jotka tuodaan epäonnistuneen käännytyksen jälkeen Joutsenon säilöönottokeskukseen. Toisaalta säilöönottokeskuksen terveydenhuollossa pidettiin asiakkaan kannalta parempana, että poliisi käyttäisi asiakasta lääkärin luona ennen säilöönottokeskukseen tuomista sellaisissa tapauksissa, joissa käännytysyrityksen yhteydessä on jouduttu turvautumaan voimankäyttöön.

Tarkastajille kerrottiin, että säilön terveydenhuollon asiakkaissa on alkanut olla aiempaa enemmän mielenterveyspalveluja tarvitsevia. Myös muutamia opioidikorvaushoidossa olevia asiakkaita on ollut.

Suurimpana ongelmana säilöönottoyksikön terveydenhuollossa koettiin lääkärin saatavuutta. Maahanmuuttovirasto on kilpailuttanut valtakunnallisesti vastaanottokeskusten ja säilöönottoyksiköiden lääkäripalvelut. Sopimuksen mukaan palveluntuottajan (Terveystalo) hankkima lääkäri pitää vastaanottoa kerran viikossa säilöönottoyksikön tiloissa. Tämä ei kuitenkaan ole toteutunut, koska palveluntarjoaja ei ole pystynyt saamaan lääkäriä käymään säännöllisesti Joutsenossa. Sitä vastoin säilöön on saatu ostopalveluna samalta palveluntuottajalta psykiatrian erikoislääkäri, joka käy kerran kuukaudessa. Psykiatri on jonkin verran suostunut ottamaan vastaan myös somaattisista vaivoista kärsiviä potilaita. Tarkastajille kerrottiin, että tilanne on sama myös vastaanottokeskuksen puolella. Tilanne koettiin vaikeaksi, koska lääkäreitä ei tunnu olevan saatavilla Joutsenoon.

5 OIKEUSASIAMIEHEN TOIMENPITEET JA SUOSITUKSET

Tarkastushavainnot esiteltiin apulaisoikeusasiamies Mikko Sarjalle.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 13 §:n mukaan säilöön otetulla ulkomaalaisella on oikeus saada välttämättömiä terveydenhuoltopalveluja. Säilöön otetun ulkomaalaisen lääkityksestä, lääkkeiden hallussapidosta, hoidosta, tutkimuksesta ja muista terveydenhuoltopalveluista päättää säilöönottoyksikön järjestämä lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö.

Apulaisoikeusasiamies pitää erittäin huolestuttavana sitä, ettei Joutsenon säilöönottoyksikön asiakkaille ole tarjolla säännöllisiä lääkäripalveluja somaattisissa ongelmassa. Kaikkia terveydenhuoltopalveluja ei voi hoitaa sairaanhoitajien toimesta. Lääkäri päättää esimerkiksi potilaan lääkityksestä. Apulaisoikeusasiamies suosittaa sekä säilöönottoyksikköä että Maahanmuuttovirastoa käyttämään kaikki keinot, jotta säilöönottoyksikössä on saatavilla säilölain edellyttämät välttämättömät terveydenhuoltopalvelut myös lääkärin osalta.¹

Tarkastuksen aikana keskusteltiin säilöönottoyksikön prosessiohjeista. Apulaisoikeusasiamies pyytää säilöönottoyksikköä toimittamaan käytössä olevat prosessiohjeet.

Tarkastus ei antanut aihetta muihin toimenpiteisiin.

Tiedoksi: Maahanmuuttovirasto

¹ Joutsenon säilöönottoyksikkö ilmoitti 26.8.2025, että lääkäritilanne Joutsenossa on kohentunut oikeusasiamiehen suorittaman tarkastuksen jälkeen. Tällä hetkellä lääkäri käy säilöönottoyksikössä pitämässä vastaanottoa noin kerran viikossa. Lääkäri on yleislääketieteen erikoislääkäri, mutta hänellä on työkokemusta myös mielenterveys- ja päihdehuollon puolelta. Sama lääkäri pitää vastaanottoa myös avoimen vastaanottokeskuksen puolella. Joutsenon säilöönottoyksikkö huolehtii myös siitä, että säilössä oleville asiakkaille on lääkehoito- ja lääkäripalvelut saatavissa myös akuuteissa tapauksissa huolimatta siitä, että lääkäri ei ole päivittäin fyysisesti paikalla säilöönottoyksikössä. Säilöönottoyksikkö toimittaa oikeusasiamiehelle tarkastuskertomuksessa mainitut prosessiohjeet erillisellä sähköpostilla.